

БЕЗПЕКА ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ
В СУЧАСНОМУ СВІТІ
ЯК ВОНА Є

ПРОТИДІЯ

ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

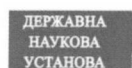
Протидія торгівлі людьми в Україні: навчально-методичний посібник до спецкурсу / Автори-упорядники: Е. Мручківська, Н. Пахом'юк, О. Кочерга;
за заг. ред. К. Левківського та ін. – К.: ВАІТЕ, 2017. – 88 с.

Посібник до спецкурсу «Протидія торгівлі людьми в Україні» розроблено з метою забезпечення викладання відповідного спецкурсу в інститутах післядипломної педагогічної освіти на виконання Плану заходів Міністерства освіти і науки України щодо реалізації Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року. Він містить концептуальні положення щодо попередження та протидії торгівлі людьми в Україні та методологічні засади здійснення превентивної роботи у закладах загальної середньої освіти. Розглядаються особливості поняття торгівлі людьми, досліджуються масштабність проблеми, групи ризику, національне та міжнародне законодавство у цій сфері. Автори посібника приділили значну увагу Національному механізмові взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, зокрема ролі й межам повноважень працівників закладів освіти у заходах із виявлення та реабілітації осіб, які постраждали від торгівлі людьми.

Призначений для керівників навчальних закладів загальної середньої освіти, заступників директорів з виховної роботи, педагогів-організаторів, класних керівників, соціальних педагогів, практичних психологів, педагогічних працівників інтернатних закладів, а також для всіх, хто вболіває за майбутнє зростаючого покоління в Україні.

Рецензенти:

- **О. ЯРОШ**, доктор політичних наук, професор кафедри політології та державного управління Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, член робочої групи МОН з питань протидії дискримінації у сфері освіти.
- **П. ОЛЕШКО**, кандидат історичних наук, доцент, ректор Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.
- **В. КОВАЛЬЧУК**, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри методики навчання та управління навчальними закладами Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Інститут модернізації змісту освіти

Організація з безпеки та співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

Die
Bundesregierung

Government
of Canada

Gouvernement
du Canada

Уряд Федеративної Республіки Німеччина

Видано Координатором проектів ОБСЄ в Україні у рамках проекту «Поширення Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, в Україні», що впроваджується за фінансової підтримки урядів Канади та Німеччини.

Усі права захищено. Зміст посібника можна безкоштовно копіювати та використовувати в освітніх та інших некомерційних цілях за умови посилання на джерело інформації.

Координатор проектів ОБСЄ в Україні та уряди Канади та Німеччини не несуть відповідальності за зміст та погляди, висловлені у цій публікації.

Автори-упорядники:

- **Ельвіра МРУЧКОВСЬКА**, керівник Чернівецького обласного громадського об'єднання «Сучасник», викладач педагогічного коледжу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
- **Ніна ПАХОМ'ЮК**, голова правління громадського об'єднання «Волинські перспективи», викладач Волинського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій.
- **Олександр КОЧЕРГА**, кандидат психологічних наук, доцент, заступник директора з навчально-методичної роботи Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Загальна редакція:

- **Казимир ЛЕВКІВСЬКИЙ**, кандидат історичних наук, професор, заступник директора Інституту модернізації змісту освіти МОН України.
- **Надія СЕМЧУК**, кандидат філософських наук, доцент, начальник відділу соціальної роботи й етики Інституту модернізації змісту освіти МОН України.
- **Наталія КРАВЧЕНКО**, начальник відділу сприяння вивченню мов Інституту модернізації змісту освіти МОН України.
- **Олена КОСЬМІЙ**, кандидат політичних наук, доцент, завідувач сектору етики відділу соціальної роботи й етики Інституту модернізації змісту освіти МОН України.
- **Вікторія КОСИК**, начальник відділу цифрової освіти, фінансової грамотності та навичок підприємництва Інституту модернізації змісту освіти МОН України.
- **Тетяна РУДЕНКО**, керівник програми «Людська безпека» Координатора проектів ОБСЄ в Україні.
- **Лілія ГРУДКО**, національний спеціаліст проектів Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

Мовне редагування – Олександр СТАРЦЕВ

ПРОТИДІЯ

ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Навчально-методичний посібник до спецкурсу

Київ 2017
ВАІТЕ

ЗМІСТ

ВСТУП	7
--------------------	----------

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ «ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ»: МАСШТАБИ, ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ. СИТУАЦІЯ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ І СВІТІ. ГРУПИ РИЗИКУ. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА З ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ.....	8
---	----------

1.1. Визначення поняття «торгівля людьми», масштаби та групи ризику	8
1.2. Причини та наслідки потрапляння в ситуацію торгівлі людьми.....	12
1.3. Етапи торгівлі людьми.....	17
1.4. Порушення основоположних прав та свобод людини в контексті торгівлі людьми. Нормативно-правова база з протидії торгівлі людьми в Україні. Закон України «Про протидію торгівлі людьми»	19

ТЕМА 2. ВИЯВЛЕННЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ЗОКРЕМА ДІТЕЙ, ТА ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З НИМИ	22
--	-----------

2.1. Виявлення постраждалих від торгівлі людьми, основні індикатори.....	22
2.2. Особливості проведення первинного опитування (інтерв'ю) дитини, яка ймовірно постраждала від торгівлі людьми.....	28
2.3. Основні потреби та проблеми постраждалих від торгівлі людьми	30
2.4. Моральні принципи та етичні засади роботи з постраждалими від торгівлі людьми	33
2.5. Особливості роботи з дітьми, які постраждали від торгівлі людьми	34

ТЕМА 3. НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, В УКРАЇНІ	37
---	-----------

3.1. Визначення Національного механізму взаємодії суб'єктів, процедура встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.....	37
3.2. Роль, місце і повноваження закладу освіти в системі надання комплексної допомоги особам, зокрема дітям, які постраждали від торгівлі людьми.....	42

ТЕМА 4. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ	51
--	-----------

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	55
-------------------------------	-----------

ГЛОСАРІЙ	60
-----------------------	-----------

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНШІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА..... 66

ДОДАТКИ..... 68

Додаток 1. Навчально-тематичний план до спецкурсу68

Додаток 2. Критерії (індикатори) для виявлення особи, яка постраждала від торгівлі людьми69

Додаток 3. Теоретичні основи проведення тренінгів76

Додаток 4. Ситуації для обговорення.....83

Додаток 5. Регіональні неурядові організації в Україні, що працюють у сфері протидії торгівлі людьми.....85

ВСТУП

Торгівля людьми, зокрема дітьми, є порушенням прав і суперечить міжнародним нормам та Конституції України. Проте це явище було і залишається актуальною проблемою для України. Сучасні форми експлуатації та нові виклики, що їх переживає світ і Україна зокрема, створюють загрозу потрапляння у ситуацію торгівлі людьми практично всіх соціальних груп населення. Низка факторів, а саме: збройний конфлікт на Сході країни, підвищення рівня мобільності населення, поява внутрішньо переміщених осіб та пов'язані з цим трудова міграція населення, економічна нестабільність, зростання рівня безробіття, сприяють, на жаль, поширенню випадків учинення цих злочинів.

Україна докладє чимало зусиль у сфері протидії торгівлі людьми. Міністерство освіти і науки України, його структурні підрозділи та заклади освіти відповідно до статті 5 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» у межах своєї компетенції беруть участь у заходах із попередження торгівлі людьми, зокрема дітьми, виявлення постраждалих осіб та перенаправлення їх з метою надання комплексної допомоги.

Спецкурс «Протидія торгівлі людьми в Україні» розроблено відповідно до Плану заходів Міністерства освіти і науки щодо протидії торгівлі людьми на період до 2020 року (наказ МОН від 8 квітня 2016 р. № 405) на виконання відповідної Державної соціальної програми, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 111. Поява спецкурсу зумовлена необхідністю поширювати серед освітянської спільноти знання про сутність явища торгівлі людьми, його причини, масштаби та наслідки, ознайомлювати з процесом ідентифікації осіб, особливо дітей, постраждалих від торгівлі людьми, з особливостями надання відповідної допомоги, а також із основними принципами та компонентами Національного механізму взаємодії для надання такої допомоги в рамках Закону України «Про протидію торгівлі людьми».

Програма спецкурсу містить концептуальні положення щодо попередження та протидії торгівлі людьми в Україні, методологічні засади здійснення превентивної роботи у закладах освіти і охоплює національне та міжнародне законодавство у цій сфері.

Уведення спецкурсу «Протидія торгівлі людьми в Україні» до планів підвищення кваліфікації педагогічних працівників інститутів післядипломної педагогічної освіти сприятиме підвищенню рівня громадянської та професійної компетентності педагогів і психологів закладів освіти та дозволить створити превентивний освітньо-інформаційний простір у навчальному закладі, місцевій громаді для унеможливлення потрапляння у ситуацію торгівлі людьми.